

ANEKDOTNING JANR XUSUSIYATLARI TAHLILI

ZULFIYA OLIMJONOVNA MIRABDULLAYEVA

O'qituvchi, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

MOHINUR AHMADJONOVA

I-bosqich talabasi, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada hazil aytishning boshqa nutq janrlaridan farqi, hikoya qiluvchi (nutq janrining predmeti) hech qachon o'zini hazil matnining muallifi deb da'vo qilmasligi xaqida fikrlar berilgan. Biror kishi hazil qilganda, u hazilni o'zi o'ylab topgan deb taxmin qiladi - boshqa birovning hazilini takrorlash o'zingiz hazil qilish degani emas. Albatta, odam boshqa birovning hazilini takrorlashi, uni o'zinikidek o'tkazishi yoki boshqa birov tomonidan o'ylab topilgan tostni o'zinikidek takrorlashi mumkin, ammo bunday hollarda sub'ekt boshqa birovning matnini qarzga olishni yashirishga majbur bo'ladi: agar faqat "plagiat" yaqqol ko'rinsa, nutq janri buziladi.*

Kalit so'zlar: *Hazil aytish, nutq janrlari, nutq janrining predmeti, hazil matnining muallifi, birovning hazilini takrorlash, o'ylab topilgan hazillar, plagiat.*

Kirish qismi: Insoniyatning o'zi kabi kelib chiqishi qadim zamonlarga borib taqaladigan xalq og'zaki ijodi – folklor barcha madaniyatlarning tarixiy asosi, milliy badiiy an'analarning manbai, milliy o'zlikni anglashning bir vositasi hisoblanadi. Shu jihatdan folklori o'rganish, uning turli janrlari ko'plab tadqiqotlar mavzusi bo'lib kelmoqda. Xalq og'zaki ijodining bir qismi hisoblangan anekdot ko'p qirrali hodisadir. Anekdot “adabiy (estetik), madaniy, semiotik, sotsiologik, psixologik va tarixiy-siyosiy tahlil predmeti bo'lishi mumkin bo'lgan ko'p qirrali hodisani ifodalaydi; tegishli fanlar uchun muhim va qiziqarli material beradi”, shu jumladan anekdot so'nggi paytlarda maxsus lingvistik tadqiqot ob'ektiga aylandi. Ushbu janrdagi asarlarni o'z ichiga olgan ko'plab to'plamlar nashr etilgan, Internet-bloglar va veb-saytlar mavjud. Anekdot

xalq og‘zaki ijodining boshqa janrlari kabi jamiyatning muayyan davrdagi dolzarb muammolari va kayfiyatini aks ettiradi.

Asosiy qism: Ingliz tilida anekdot ‘joke, funny story’ (hazil, kulgili hikoya) ham deb atalsa, fransuzlar shunga o‘xshash narsalarni ‘historie’ (‘fable’ - masal) yoki ‘amusante historie’ (“kulgili hikoya”) deb atashadi. Nemis tilida esa, hazilni ham, so‘zga ustalikni ham, anekdotni ham ‘Witz’ deb aytiladi. Rus tilida “анекдот, шутка, забавная история” (“hazil, kulgili hikoya”) deyiladi. O‘zbek tilida anekdotni bir necha nomlarda, jumladan, “latifa, mutoyiba, hazil, qiziq yoki kulgili hikoya” deyiladi, qolaversa, milliy komik qahramon Xo‘ja Nasriddin afandi nomi bilan bog‘lab (garchi aynan aytilayotgan anekdotda Xo‘ja Nasriddin afandi obrazi ishtirok etmagan bo‘lsa-da) xalq tilida “afandi” deb ham nomlanadi.

Shuningdek, o‘zbek xalq og‘zaki ijodiga xos bo‘lgan yana bir janr borki, bu askiya san’atidir. Garchi askiya hozirjavoblikka asoslangan payrovlar – hazilomuz so‘z o‘yini yoki aytishuvligi bilan anekdotdan farq qilsa-da, xalqimiz orasida anekdotni ham “askiya” deb ham aytiladi. Ya’ni, barcha holatlarda anekdot kengroq, umumiy so‘z, bir nechta o‘xshash nomlarni qamrab olgan giperonim bilan ko‘rsatiladi.

Adabiyotlar metodologiyasi

Anekdot mavzusida, aniqrog‘i, hajviya, hajviy matnlarning lingvistik xususiyatlari, latifalarni tarjima qilish muammolariga bag‘ishlangan tadqiqot ishlari xorijda V. Raskin, A. Salvadore, J. Suzanna, S. Di Maio, F. Xristian, A. Ross, E. M. Rodina, A. A. Proskurina, Ch. Txan Tung, A. D. Goloborodko, L. I. Grishaeva, V. I. Karasik, E. Kurganova, E. Lendvai, V. V. Nalimova, K. F. Sedova, E. Y. Shmeleva, A. D. Shmeleva, E. M. Aleksandrova tomonidan olib borilgan. O‘zbekistonda Sh. Abdurahmonov, S. Maxsumxonov, B. Suvonqulov, H. Yusupova badiiy nutqda kulgi qo‘zg‘atuvchi lisoniy vositalar, o‘zbek xalq latifalarining janr xususiyatlari va latifalarni tarjima qilishda milliy koloritning ifodalanishi borasida ilmiy izlanishlar olib borgan.

Jaskenin Syuzanna Helen Childresning “Reality Bites” asarining fin tiliga tarjimasida hajviyani tarjima qilishda qo‘llanadigan strategiyalarni keng tadqiq

qilgan. E. M Aleksandrovaning tadqiqot ishida latifalar tarjimasida adekvatlik va ekvivalentlik muammolari keng yoritilgan. H. Yusupova o'zbek xalq ertaklari va latifalarini ingliz tiliga tarjima qilishda milliy koloritning ifodalanishi borasida monografik tadqiqot olib borgan. Biroq tarjimashunoslikda hajviy matnlarni, jumladan, latifalarni tarjima qilishning lingvostilistik va lingvokulturologik xususiyatlari alohida tadqiqot predmeti sifatida o'rganilmagan. Tadqiqot shu jihatlar bilan yuqorida ta'kidlab o'tilgan ishlardan farq qiladi.

Anekdot – bu ikki shaklda mavjud bo'lgan matn: birinchi va asosiy og'zaki shaklda, shuningdek, ikkinchi va shartli shaklda – yozma. Anekdot birlamchi og'zaki shaklda amaliy hazillar, hazillar, masxara, hikoyalar va salomlar bilan birga paydo bo'ladi. Ikkinchi, odatiy shakldagi anekdot – bu uning turli xil yozma shakllari, odatda kitoblar, to'plamlar yoki maxsus Internet saytlari.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Safarov, Oxunjon. O'zbek xalq og'zaki ijodi. Toshkent, «Musiqqa» nashriyoti, 2010
2. Абиљдинова, Ж. Б. Жанровая специфика анекдота. Вестник Челябинского государственного университета. 2010. № 21 (202). Филология. Искусствоведение. Вып. 45. 5–9-стр.
3. Голев, Н. Д. Русский анекдот как игровая форма и содержание // Человек – коммуникация – текст. Вып. 4 / под ред. А. А. Чувакина. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2000. 50-63-ст.
4. Юсупова Ҳ.Ў. Ўзбек халқ оғзаки насри намуналарининг инглизча таржималарида миллий колоритнинг ифодаланиши (эртақлар, латифалар мисолида): Филол. фан. ном. ... дисс. – Т., 2011. – 149 б.
5. Ёўлдошев У.Р. Ҳажвий матнлар таржимасининг лингвостилистик ва лингвокультурологик хусусиятлари (инглиз тилига таржима қилинган ўзбек халқ латифалари мисолида). Тошкент – 2017 йил
6. Абиљдинова, Ж. Б. Жанровая специфика анекдота. Вестник Челябинского государственного университета. 2010. № 21 (202). Филология. Искусствоведение. Вып. 45. С-5–9.

7. Mirabdullayeva, Z. O., & Marjona, E. (2023). Analysis of Legends in Translations. *European Journal of Higher Education and Academic Advancement*, 1(1), 238–241. <https://doi.org/10.61796/ejheaa.v1i1.187>
8. Mirabdullayeva, Z. O. . (2022). Different and Unique Analysis of Legends and Narratives in Translations. *Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences*, 1(6), 25–28. Retrieved from <https://www.innosci.org/IJNRAS/article/view/576>
9. Komilova, D. S. (2024). Classification of Speech Genres in Translations. *European journal of innovation in nonformal education*, 4(3), 64–66. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2640>
10. Komilova, D. S. Tarjimalarda nutqiy janrlar tasnifi. (2024). *Ustozlar Uchun*, 54(2), 266–270.
11. Dilfuza Abduganiyevna Akramxodjayeva. (2024). Asarlar tarjimalarida harakatning konseptual turlari. *PEDAGOGS*, 53(1), 138–143.
12. Mirabdullayeva Zulfiya Olimjonovna. (2023). ANALYSIS OF ANECDOTES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *European International Journal of Philological Sciences*, 3(05), 90–92.